

УДК 332.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-3-26>**Ревко А.М.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
Чернігівського національного технологічного університету**Revko Alona**

Chernihiv National University of Technology

**МЕХАНІЗМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ****MECHANISMS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL
COMPONENT OF THE SOCIAL INFRASTRUCTURE
IN THE UKRAINIAN REGIONS IN THE CONDITIONS
OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES**

Стаття присвячена дослідженню механізмів модернізації соціальної інфраструктури регіонів України в умовах децентралізованого управління та євроінтеграційних процесів. Визначено, що соціальна інфраструктура є поліфункціональним, багаторівневим підкомплексом, який має яскраво виражені територіальні характеристики та особливості. Доведено, що модернізація соціальної інфраструктури має здійснюватися з позиції людиноцентризму. Встановлено, що в умовах євроінтеграційних процесів головними людиноцентричними цінностями є демократія, людська свобода, гідність, толерантність. Визначено, що важливим аспектом модернізації соціальної інфраструктури є визначення управлінських механізмів, що базуються на парадигмі знаннєвої економіки та взаємодії органів центральної і місцевої влади, а також громадянського суспільства задля якісного розвитку продуктивних сил.

Ключові слова: соціальна інфраструктура регіону, соціально-гуманітарний простір регіону, людський потенціал, знаннєва економіка, інститути громадянського суспільства, управлінський механізм.

Статья посвящена исследованию механизмов модернизации социальной инфраструктуры регионов Украины в условиях децентрализованного управления и евроинтеграционных процессов. Определено, что социальная инфраструктура является полифункциональным, многоуровневым подкомплексом, который имеет ярко выраженные территориальные характеристики и особенности. Доказано, что модернизация социальной инфраструктуры должна осуществляться с позиции человекоцентризма. Установлено, что в условиях интеграционных процессов главными человекоцентрическими ценностями являются демократия, человеческая свобода, достоинство, толерантность. Определено, что важным аспектом модернизации социальной инфраструктуры является определение управленческих механизмов, которые базируются на парадигме экономики знаний и взаимодействии органов центральной и местной власти, а также гражданского общества с целью качественного развития производительных сил.

Ключевые слова: социальная инфраструктура региона, социально-гуманитарное пространство региона, человеческий потенциал, экономика знаний, институты гражданского общества, управленческий механизм.

The article is devoted to the study of mechanisms of modernization of social infrastructure in the Ukrainian regions in the conditions of decentralized management and European integration processes. It is determined that the social infrastructure is a multifunctional, multilevel subcomplex, which has pronounced territorial characteristics and features. It is proved that the modernization of social infrastructure should be carried out from the standpoint of anthropocentrism. It is focused on the comprehensive development and formation of a new person – creative, active and energetic. It is established that in the conditions of European integration processes the main human-centered values are democracy, human freedom, dignity, tolerance. It is determined that an important aspect of modernization of social infrastructure is the definition of management mechanisms based on the paradigm of knowledge economy and interaction of central and local authorities, as well as civil society for the quality development of

productive forces. It is established that the main condition for approval of Ukraine as a social and highly developed state, the main purpose of which is to meet the vital human needs is the development of local government. The main administrative actions of central state authorities, local executive bodies, local self-government bodies, as well as civil society regarding the modernization of social infrastructure have been identified. It is proved that the main engine of modernization of social infrastructure in the conditions of knowledge economy formation is institutional, economic, budgetary and extra-budgetary levers of influence. The key areas of activity of specialists of the National Academy of Sciences of Ukraine that will contribute to the modernization of the educational component of social infrastructure have been identified. It is proved that the proposed management mechanisms for the modernization of social infrastructure will guide the regions of Ukraine on the European trajectory of sustainable development, as well as to form effective territorial communities on the basis of human-centeredness.

Key words: social infrastructure of the region, socio-humanitarian space of the region, human potential, knowledge economy, civil society institutions, management mechanism.

Постановка проблеми. Одними з ключових проблем модернізації соціальної інфраструктури регіонів України є трансформація соціально-гуманітарного простору, створення умов для формування людського потенціалу через знання, духовні, етнічно-культурні та соціальні цінності.

У контексті дослідження та з урахуванням викликів, що зумовлені посиленням євроінтеграційних процесів, децентралізації владних повноважень та відповідальності актуальним є вивчення особливостей модернізації освітньої складової частини соціальної інфраструктури, які в сучасних умовах відіграють вирішальну роль у побудові всебічно збалансованих територіальних громад, розвитку соціальної партисипації та накопиченні соціального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблем модернізації соціальної інфраструктури регіону присвячено праці таких закордонних та вітчизняних учених, як Фредерік Бланк-Бруд (F. Blanc-Brude) [1], Ричард Броль (R. Broel) [2], Микола Бутко [3], Криштоф Вітковський (K. Witkowski) [4], Мавгожата Долата (M. Dolata) [5], Любов Ковальська [6], Януш Крошел (J. Kroszel) [7], Лешек Купець (L. Kupiec) [8], Валерій Новіков [9], Світлана Тульчинська [10], Корнелія Флора (Cornelia V. Flora) [11], Ян Флора (Jan L. Flora) [11].

Однак, попри значну кількість ґрунтовних досліджень із зазначеної проблематики, у них не враховано особливості формування нових механізмів модернізації соціальної інфраструктури в контексті децентралізації та прискореної інтеграції України до європейського простору.

Метою дослідження є детермінація механізмів модернізації соціальної інфраструктури регіонів України в умовах децентралізованого управління та євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна інфраструктура є поліфункціональним, багаторівневим підкомплексом, котрий має яскраво виражені територіальні характе-

ристики та особливості. Її територіальні ланки зумовлюються поселенським та адміністративно-територіальним поділом країни.

Спрямування коштів та зусиль держави й громадянського суспільства на забезпечення необхідних умов для модернізації освітньої компоненти соціальної інфраструктури на всіх рівнях є необхідною передумовою всебічного розвитку людини, зміцнення духовного та фізичного стану суспільства загалом.

З огляду на зазначене вище ключовою метою функціонування компонентів соціальної інфраструктури є людина. Отже, модернізація соціальної інфраструктури регіону має здійснюватися з позиції людиноцентризму, котра орієнтована на всебічний розвиток та формування нової людини, а саме креативної, творчої, активної, енергійної, шляхом створення комплексу життєвих благ, що необхідні для розширеного відтворення. В умовах євроінтеграційних процесів до головних людиноцентричних цінностей слід віднести демократію, людську свободу, гідність, толерантність.

В умовах децентралізації важливим аспектом модернізації соціальної інфраструктури є визначення управлінських механізмів, що базуються на парадигмі знанневої економіки та взаємодії органів центральної і місцевої влади, а також громадянського суспільства задля якісного розвитку продуктивних сил (рис. 1).

Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та відповідна система міністерств України представляють центральні органи державної влади, котрі формують політику модернізації соціальної інфраструктури. До головних управлінських дій зазначених органів в умовах формування знанневої економіки слід віднести:

- розроблення базових нормативно-правових засад формування та реалізації стратегій;
- розроблення стратегії сталого розвитку України до 2030 року, а також національного плану дій щодо її впровадження;
- координацію реалізації стратегій розвитку, котрі фінансуються із державного бюджету.

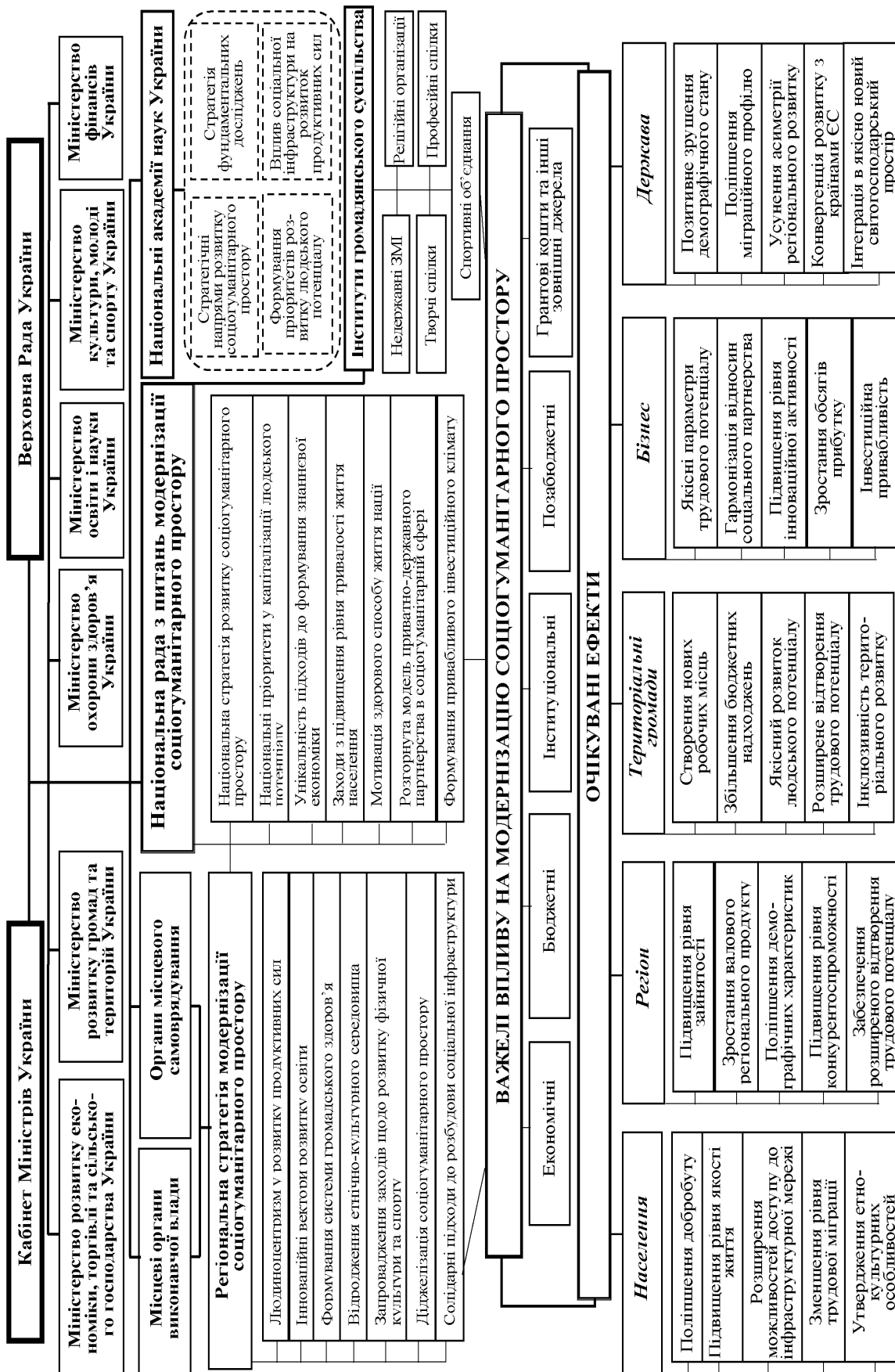

Рис. 1. Управлінські механізми модернізації соціальної інфраструктури регіону

Джерело: розроблено автором

Місцеві державні адміністрації та підпорядковані їм управління й департаменти, до сфери діяльності яких віднесено модернізацію соціальної інфраструктури, складають систему місцевих органів виконавчої влади. До управлінських дій місцевих органів виконавчої влади щодо модернізації соціальної інфраструктури у напрямі формування знанневої економіки у регіональному вимірі слід віднести:

- координацію та контроль процесу створення й реалізації стратегії сталого розвитку області на період до 2027 року, а також планів заходів щодо її реалізації на 2021–2023 роки;
- залучення різноманітних приватних ресурсів для досягнення стратегічних цілей;
- моніторинг реалізації стратегій розвитку, що фінансуються з обласного бюджету;
- взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- нагляд та контроль за реалізацією стратегії.

Головною умовою утвердження України як соціальної та високорозвиненої держави, основною метою функціонування якої є задоволення життєвих потреб людини, є розвиток системи місцевого самоврядування, оскільки саме місцеве самоврядування є сполучною ланкою між громадянським суспільством та державою.

До управлінських дій органів місцевого самоврядування слід віднести:

- координацію реалізації та розроблення стратегій розвитку територіальних громад, які фінансуються з їх бюджету;
- планування методів та напрямів залучення громадянського суспільства до процесів моніторингу та розроблення стратегії;
- поширення інформації про етапи реалізації та розроблення стратегії.

Головним елементом модернізації соціальної інфраструктури регіону в умовах формування знанневої економіки, на нашу думку, мають бути інститути громадянського суспільства. Оскільки стратегії створюються людьми і для людей, участь громадськості в процесах моніторингу, розроблення та реалізації є надважливою.

З огляду на вищезазначене до управлінських дій інститутів громадянського суспільства слід віднести:

- нагляд та активну участь у процесі розроблення стратегій;
- моніторинг на всіх етапах реалізації стратегій.

М.П. Бутко наголошує на тому, що відмінною рисою нової фази розвитку людства є підвищена увага до знань, тому що саме вони найбільше

проявляють себе у вигляді безпосередньої продуктивної сили. Більш того, у соціальному аспекті передбачається, що підвищенню ефективності управління, зміцненню демократичних процедур прийняття рішень та безперервному навчанню впродовж усього життя всіх членів суспільства сприятиме саме знаннева економіка ("knowledge economy") [12, с. 413].

Задля формування дієвого механізму модернізації соціальної інфраструктури надважливим є, на нашу думку, створення Національної ради з питань модернізації соціогуманітарного простору як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях задля координації процесу реалізації та створення національної стратегії розвитку соціогуманітарного простору, а також формування знанневої економіки та визначення національних пріоритетів у капіталізації людського потенціалу.

Інститути громадянського суспільства та фахівці Національної академії наук України мають бути ключовими елементами Національної ради з питань модернізації соціогуманітарного простору, котрі будуть визначати стратегічні напрями розвитку соціогуманітарного простору та стратегії фундаментальних досліджень впливу соціальної інфраструктури на просторовий розвиток.

До головних напрямів діяльності фахівців Національної академії наук України, що сприятимуть модернізації освітньої компоненти соціальної інфраструктури, слід віднести формування пріоритетів розвитку людського потенціалу, розроблення стратегії фундаментальних досліджень та стратегічних напрямів розвитку соціогуманітарного простору.

Головним двигуном модернізації соціальної інфраструктури в умовах формування знанневої економіки, на нашу думку, мають стати інституціональні, економічні, бюджетні та позабюджетні важелі впливу.

Висновки з проведеного дослідження. Результати дослідження дають підстави для висновків, що запропоновані управлінські механізми модернізації соціальної інфраструктури дадуть змогу спрямувати регіони України за європейською траєкторією сталого розвитку, а також сформувати ефективні територіальні громади на засадах людиноцентризму.

Це дасть змогу об'єднати різні групи людей та розвивати локальне партнерство між постачальниками послуг та іншими стейкхолдерами соціальної інфраструктури, включно з територіальною громадою, а також залучати до цих процесів потенціал інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Blanc-Brude F. Pension Fund Investment in Social Infrastructure. ADHEC-Risk Institute, February 2012. 60 p. URL: <https://www.edhec.edu/en/publications/pension-fund-investment-social-infrastructure> (last accessed: 10.06.2020).
2. Brol R. *Ekonomika i Zarządzanie Miastem*. Wrocław, 2004. 115 s.
3. Бутко М.П., Ревко А.М. Особливості функціонування соціогуманітарного простору в умовах децентралізованого управління: досвід Польщі та уроки для України. *Економіка України*. 2019. № 7–8. С. 71–88.
4. Witkowski K., Starościc D. System Infrastruktury Społecznej w Gminie. PWSZ IPIA STUDIA LUBUSKIE. T. IV. Sulechów, 2008. S. 177–194.
5. Dolata M. Infrastruktura Społeczna jako Czynniki Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich. *Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe*. 2016. T. XVI. Zeszyt 5. P. 40–44.
6. Ковальська Л.Л., Салівончик О.М. Соціальна інфраструктура регіону та механізми забезпечення її розвитку. *Економічні науки. Серія: Регіональна економіка*. 2013. Вип. 10. С. 106–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnre_2013_10_13 (дата звернення: 10.06.2020).
7. Kroszel J. *Infrastruktura Społeczna w Polityce Społecznej*. Opole, 1990. 201 s.
8. Kupiec L., Gołębiowska A., Wyszowska D. *Gospodarka Przestrzenna. T. VI Infrastruktura Społeczna*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. Białystok, 2004. 246 s.
9. Новіков В.М. Інституціональні механізми реалізації соціального потенціалу децентралізації. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 3 (28). С. 70–82.
10. Тульчинська С.О., Кириченко С.О., Тульчинський Р.В. Детермінанти розвитку соціальної інфраструктури регіонів в умовах становлення нового регіоналізму: монографія. Київ : ФОР Кожуковський І.І., 2018. 198 с.
11. Flora Cornelia B. and Flora Jan L. Entrepreneurial Social Infrastructure: A Necessary Ingredient. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 1993. Vol. 529. P. 48–58.
12. Бутко М.П. Архітектура конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції. Київ : АМУ, 2016. 452 с.

References:

1. Blanc-Brude F. (2012) *Pension Fund Investment in Social Infrastructure*. ADHEC-Risk Institute, 60 p. URL: <https://www.edhec.edu/en/publications/pension-fund-investment-social-infrastructure> (last accessed: 10.06.2020).
2. Brol R. (2004) *Ekonomika i Zarządzanie Miastem* [Economics and City Management]. Wrocław. 115 p. (in Polish).
3. Butko M.P., Revko A.M. (2019) *Osobly'vosti funkcionuvannya sociogumanitarnogo prostoru v umovax decentralizovanogo upravlinnya: dosvid Pol'shhi ta uroky' dlya Ukrayiny'* [Peculiarities of the functioning of the socio-humanitarian space in the conditions of decentralized management: the experience of Poland and lessons for Ukraine]. *Ekonomika Ukrayiny'*. No. 7–8. P. 71–88 (in Ukrainian).
4. Witkowski K., Starościc D. (2008) *System Infrastruktury Społecznej w Gminie* [Social Infrastructure System in the Commune]. PWSZ IPIA STUDIA LUBUSKIE. T. IV. Sulechów. P. 177–194 (in Polish).
5. Dolata M. (2016) *Infrastruktura Społeczna jako Czynniki Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich* [Social Infrastructure as a Factor of Sustainable Rural Development]. *Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe*. T. XVI. Zeszyt 5. P. 40–44 (in Polish).
6. Koval's'ka L.L., Salivonchik O.M. (2013) *Social'na infrastruktura regionu ta mexanizmy' zabezpechennya yiyi rozvy'tku* [Social infrastructure of the region and mechanisms for ensuring its development]. *Ekonomichni nauky'. Seriya: Regional'na ekonomika*. Vy'p. 10. P. 106–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnre_2013_10_13 (data zvernennya: 10.06.2020) (in Ukrainian).
7. Kroszel J. (1990) *Infrastruktura Społeczna w Polityce Społecznej* [Social Infrastructure in Social Policy]. Opole, 1990. 201 p. (in Polish).
8. Kupiec L., Gołębiowska A., Wyszowska D. (2004) *Gospodarka Przestrzenna. T. VI Infrastruktura Społeczna* [Spatial Economy. Volume VI Social Infrastructure]. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. Białystok. 246 p. (in Polish).
9. Novikov V.M. (2016) *Insty'tucional'ni mexanizmy' realizaciyi social'nogo potencjalu decentralizaciyi* [Institutional mechanisms for realizing the social potential of decentralization]. *Demografiya ta social'na ekonomika*. No. 3(28). P. 70–82 (in Ukrainian).
10. Tul'chy'ns'ka S.O., Ky'ry'chenko S.O., Tul'chy'ns'ky'j R.V. (2018) *Determinanty' rozvy'tku social'noyi infrastruktury' regioniv v umovax stanovlennya novogo regionalizmu* [Determinants of the development of social infrastructure of regions in the conditions of formation of new regionalism] : monografiya. Ky'viv : FOP Kozhukovs'ky'j I.I. 198 p. (in Ukrainian).
11. Flora Cornelia B. and Flora Jan L. (1993) *Entrepreneurial Social Infrastructure: A Necessary Ingredient*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 529. P. 48–58.
12. Butko M.P. (2016) *Arxitektonika konkurentospromozhnosti regioniv Ukrayiny' v konteksti yevrointegraciyi* [Architectonics of competitiveness of the regions of Ukraine in the context of European integration]. Ky'viv : AMU. 452 p. (in Ukrainian).